

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Świebodzin, 31 grudnia 2012 r.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu

dotyczy: Warunki korzystania z wód zlewni Obry
sprawę prowadzi: Paweł Pawlaczyk pawpawla@wp.pl

W związku z przystąpieniem do sporządzania warunków korzystania z wód zlewni Obry (scalona część wód W1307, W1309), przedkładam następujące wnioski wstępne

1. W 2013 r. trwać będą prace nad planami zadań ochronnych dla położonych na w/w odcinku doliny Obry obszarów Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLB080005 i Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLH080002. Klub Przyrodników jest wykonawcą tych planów na zlecenie RDOŚ w Gorzowie Wlkp., a osobą prowadzącą ten temat jest Pan Andrzej Jermaczek. Proszę o zachowanie roboczego kontaktu z naszym zespołem opracowującym w/w plany, dla zharmonizowania ich z opracowywanymi Warunkami – uwzględnienie w Warunkach potrzeb wodnych obszarów Natura 2000, a równocześnie sformułowanie w PZO celów i działań w zakresie wód, wykorzystujących Warunki.

Proszę pamiętać, że normy i cele dla obszarów Natura 2000 stanowią cel środowiskowy, o którym mowa w art. 38f Prawa Wodnego, który jest wiążący dla opracowywanych Warunków¹. Celem ochrony obszarów Natura 2000 jest przywrócenie i utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków dla ochrony których wyznaczono obszar, a normą – zapewnienie warunków wodnych właściwych dla realizacji tego celu, w tym w szczególności zapobiegających natychmiastowo pogarszaniu się stanu siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków chronionych, a docelowo – zgodnych z ich potrzebami ekologicznymi i służących odtwarzaniu właściwego stanu ich ochrony. Przekład w/w normy ogólnej na konkretne wymagania w stosunku do wód nastąpi w powstającym planie zadań ochronnych.

¹ ze sformułowania art. 38f ustawy Prawo Wodne wynika, że cel środowiskowy dla obszaru chronionego powstaje z mocy samej ustawy, a następnie uwzględnia się go w planach gospodarowania wodami. Pominięcie celów dla obszarów chronionych w aktualnych planach nie znosi więc istnienia tych celów, a skutkuje tylko niezgodnością planów z aktualnym Prawem Wodnym i Ramową Dyrektywą Wodną.

2. 22 października 2012 r. sejmik województwa lubuskiego uchwałą XXXI/312/12 ustanowił plan ochrony Pszczewskiego Parku Krajobrazowego, uszczegóławiając zdefiniowanie norm i celów, które tym samym stają się celem środowiskowym dla wód o którym mowa w art. 38f Prawa Wodnego i stają się wiążące dla opracowywanych Warunków. Przedmiotowa uchwała stanowi m. in., że:
- a) celami do osiągnięcia w Parku są m. in: zachowanie aktualnego systemu hydrologicznego zlewni rzeki Obry i zlewni rzeki Kamionki, ochrona jakości wód powierzchniowych i podziemnych, utrzymanie aktualnej powierzchni siedlisk hydrogeniczných i hydrofilnych, utrzymanie funkcjonowania ekosystemów wodnych, zachowanie elementów rodzimej różnorodności biologicznej środowisk wodnych, w tym szczególnie cennych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt;
 - b) celem do osiągnięcia jest także zachowanie różnorodności gatunkowej zwierząt, właściwej dla regionu, w tym szczególnie gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych, takich jak (...) bąk *Botaurus stellaris*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, bóbr europejski *Castor fiber*, groszkówka kulista *Pisidium obtusale*, grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*, kania czarna *Milvus migrans*, kania ruda *Milvus milvus*, koza *Cobitis taenia*, kumak nizinny *Bombina bombina*, ropucha zielona. *Bufo viridis*, rzekotka drzewna *Hyla arborea*, szczeżuja wielka *Anodonta cygnea*, wydra europejska *Lutra lutra*, zatoczek łamliwy *Anisus vorticulus*, zimorodek *Alcedo atthis*, żuraw *Grus grus*,
 - c) normy ustalone planem obejmują m. in.:
 - i. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie Parku oraz na terenie zlewni zasilającej obszar Parku. Kontrola szczelności szamb oraz wywozu ścieków z gospodarstw domowych, a także szczelności płyt gnojowych. Przyspieszenie budowy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków, w tym: podłączenie wszelkich nowych oraz istniejących obiektów wytwarzających ścieki bytowe lub technologiczne do sieci kanalizacji sanitarnej, uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach nie objętych dotychczas systemem kanalizacji sanitarnej poprzez egzekwowanie odprowadzania ścieków do szczelnych zbiorników;
 - ii. Ograniczenia do niezbędnego minimum stosowania nawozów sztucznych, gnojowicy i pestycydów. Promocja rolnictwa ekologicznego i pakietów rolnośrodowiskowych. Tworzenie stref buforowych wzdłuż brzegów cieków poprzez odstąpienie od ich użytkowania i wprowadzenie pasów ochronnych roślinności, z wyłączeniem cennych siedlisk łąkowych wymagających ekstensywnego użytkowania. Niewylewanie gnojowicy oraz ograniczenie nawożenia w pasie do 100 metrów od stref źródliskowych i stref ochronnych ujęć wody, brzegów zbiorników lub cieków oraz na obszarach o wysokiej podatności na infiltrację zanieczyszczeń do wód podziemnych. Składowanie nawozów organicznych i sztucznych oraz pestycydów w miejscach izolowanych od podłoża i uniemożliwiających przesiąkanie substancji chemicznych
 - iii. Regularne kontrole stanu czystości wód poniżej stawów, w tym zwłaszcza wód spuszcanych ze stawów w okresie jesiennym. Wprowadzenie, w miarę możliwości, rozwiązań technicznych - np. zbiorników podczyszczających, umożliwiających ograniczenie dopływu związków eutrofizujących do cieków.

- iv. Niebudowanie trwałych zbiorników wodnych za wyjątkiem niewielkich zbiorników związanych z ochroną przeciwpożarową i ochroną przyrody. W przypadku dopuszczenia budowy nowych stawów hodowlanych, poprzedzenie tego ekspertyzą hydrologiczną oceniającą wpływ na warunki przyrodnicze Parku, a w szczególności na klimatyczny bilans wodny. Wprowadzenie rozwiązań technicznych – np. zbiorników odczyszczających umożliwiających ograniczenie dopływu związków eutrofizujących ze stawów do cieków.
- v. Rezygnacja z regulacji cieków o charakterze naturalnym tam gdzie nie jest to konieczne ze względu na gospodarkę leśną oraz ochronę przeciwpowodziową (unikanie likwidacji meandrów i skarp nadrzecznych). Utrzymanie naturalnego kształtu i przebiegu koryt wszystkich cieków w granicach Parku, z wyjątkiem sytuacji wynikających z przepisów odrębnych. Wyłączenie z konserwacji tych odcinków cieków, które nie są niezbędne dla ochrony przeciwpowodziowej oraz dopuszczenie do ich renaturyzacji; Zachowanie stanowisk gatunków chronionych, takich jak: włosieniczniki, grzybień białe, grązele żółte, przy odmulaniu cieków o sztucznym charakterze,
- vi. Niepodejmowanie działań powodujących obniżenie zwierciadła wód podziemnych, w szczególności budowy oraz odbudowy urządzeń drenarskich i rowów odwadniających na łąkach i pastwiskach, w strefach źródłkowych cieków oraz obszarach podmokłych, za wyjątkiem przypadków uregulowanych przepisami odrębnymi;
- vii. Ochrona obszarów źródłkowych, poprzez niezmiennianie sposobu ich użytkowania, a w szczególności trwałego wylesiania lub zamiany użytków zielonych w grunty orne, za wyjątkiem realizacji zadań służących ich ochronie i racjonalnemu udostępnieniu turystycznemu;
- viii. Zachowanie przepływów nienaruszalnych w ciekach należących do zasilającej obszar Parku zlewni rzeki Obry. Ograniczenie odpływu wód cieków przepływających przez Park. Podjęcie działań ochrony czynnej na rzecz zmniejszenia odpływu.
- ix. Opracowanie bilansu wodno-gospodarczego dla zlewni, w których prowadzona jest stawowa gospodarka rybacka oraz zlokalizowane są zbiorniki retencyjne, w tym weryfikację obliczeń zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych i podziemnych oraz przegląd i aktualizację pozwoleń wodno-prawnych;
- x. Niezarybianie drobnych, naturalnych zbiorników wodnych.
- xi. Tworzenie stref buforowych wzdłuż brzegów cieków i zbiorników wodnych, poprzez odstąpienie od ich użytkowania i wprowadzenie pasów roślinności o szerokości co najmniej 5 m. Pozostawienie lub tworzenie wzdłuż cieków i zbiorników wodnych, co najmniej 5. metrowego pasa trzcinowisk, zadrzewień i zakrzaczeń tworzących naturalną strefę buforową, za wyjątkiem stanowisk cennych siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków związanych z terenami otwartymi.
- xii. Oparcie gospodarki rybackiej na aktualnym rozpoznaniu składu taksonomicznego oraz bazy pokarmowej ryb; uwzględnienie w gospodarce rybackiej potrzeb ochrony gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych oraz objętych lokalnymi i krajowymi programami ochrony

czynnej. Niezarybianie wód Parku obcymi geograficznie gatunkami ryb, a w przypadku stwierdzenia ich występowania sukcesywne ich eliminowanie. Utrzymywanie, przez niezbędne zarybienia, stałego poziomu liczebności gatunków ryb rodzimych, wykazujących stały spadek liczebności populacji. Wykorzystywanie do zarybień ryb gatunków, które odbywają tarło na obszarze Polski, pochodzących z dorzecza Odry Środkowej i dolnej Warty. Wyznaczenie miejsc cumowania i spuszczenia na wodę łodzi, w celu ochrony roślinności brzegowej i przeciwdziałania erozji brzegów wód. Prowadzenie odłowów rybackimi narzędziami ciągnionymi w taki sposób, aby nie powodować pogorszenia warunków tlenowych w wyniku zmacania osadów dennych, zwłaszcza w jeziorach płytkich o wysokiej zawartości materii organicznej.

3. Zasadnicze wątpliwości budzi założenie, że Warunki że Warunki nie będą stosowane do postępowań wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie Warunków. Naszym zdaniem Warunki muszą stosować się do postępowań w toku, a co więcej – muszą dawać podstawę do regulowania i ewentualnego ograniczania nawet takiego korzystania z wód, które jest realizowane na podstawie obowiązujących ostatecznych decyzji administracyjnych. Celem nadrzędnym, jaki muszą spełnić warunki, jest bowiem umożliwienie osiągnięcia celów środowiskowych, a więc:

a) uzyskanie dobrego stanu ekologicznego wód (większość cieków w tej zlewni została uznana za naturalne);

b) osiągnięcie celu środowiskowego dla obszarów chronionych (patrz wyżej)

Cel (b) powinien przy tym być w zasadzie osiągnięty niezwłocznie, tj. do 25.12.2015 r. (trzy lata!). Ramowa Dyrektywa Wodna ani prawo polskie nie dają możliwości przedłużania terminu osiągnięcia celu dla obszarów chronionych. Proszę zauważyć, że normy ustalone dla Pszczewskiego PK wymagają m. in. przeglądu i ewentualnej weryfikacji ważnych pozwoleń wodnoprawnych (por. wyżej - pkt 2.c.ix niniejszej opinii). Choć dotrzymanie tego zobowiązania wydaje się nierealne, przy opracowaniu aktu prawa miejscowego – jakim są Warunki – nie można zakładać a priori, że zobowiązanie ustawowe nie zostanie dotrzymane.

Termin osiągnięcia celu (a) został wprawdzie przedłużony ze względu na brak możliwości technicznych osiągnięcia celu do 2015 r., jednak oznacza to, że działania w tym kierunku nie mogą być opóźniane, a muszą być rozpoczęte bezzwłocznie i tylko ich realizacja z przyczyn technicznych (np. niezbędne inwestycje) będzie musiała być rozciągnięta w czasie. Nie upoważnia to do odkładania na przyszłość samego rozpoczęcia działań naprawczych.

4. Istotnym problemem w obszarze jest czystość wód. Według naszych wstępnych danych przyrodniczych, zasadniczym problemem jest hipereutrofizacja przepływowych jezior przez wody niesione przez rzekę, powodowana zarówno przez aktualnie niesione wody jak i przez osady naniesione przez kilkadziesiąt lat. Skutkiem jest praktyczny zanik roślinności podwodnej, prawdopodobnie także znaczna redukcja makrobentosu, np. mięczaków i tym samym zubożenie żerowisk ptaków wodnych. Jest to prawdopodobnie jedna z przyczyn obserwowanego drastycznego spadku liczebności ptaków w okresie wędrówek.

Duże znaczenie mają tu prawdopodobnie zanieczyszczenia rozproszone ze źródeł rolniczych, w tym dopływające do rozważanej zlewni z zewnątrz – z terenu Wielkopolski.

Nie można też zaniedbać wpływu zanieczyszczeń komunalnych. Wg informacji otrzymanych od naszych współpracowników „Z obserwacji tylko samej przezroczystości wody w okresie letnim na odcinku Zbaszyń - Skwierzyzna widać że drastyczne pogorszenie występuje po wypływie ze Zbaszynia, Trzciela i Międzyrzecza. Tuż przed Międzyrzeczem woda jest już prawie zupełnie przezroczysta a potem znowu zielona i dopiero w okolicy Skwierzyzny powtórnie wraca jej przezroczystość. Zresztą płynąc przez Przyprostynię i Zbaszyń przy niskim stanie wody, dopływy ścieków wyczuwa się organoleptycznie. Oczyszczalnia w Trzcielu dodaje spory ładunek biogenów, stawy rybne jesienią również a w okolicy Siercza dokłada swoje oczyszczalnia z Pszczewa. Uważam że bez biologicznego doczyszczania tych wszystkich ścieków w specjalnych stawach niewiele się zmieni. Możliwość są (np. trzciniowiska koło Strzyżewa, Trzciela i Siercza) ale wymaga to sprawdzenia i rozważnego przeanalizowania”.

W związku z powyższym problemem i jego znaczną, w tym obszarze skalą, Warunki powinny wprowadzić ponadstandardowe ograniczenia w korzystaniu z wód zlewni do celu odprowadzania do nich ścieków. Wykluczone wydaje się zezwalanie na odprowadzanie ścieków ponadnormatywnych².

5. Ze względu na obecność w obszarze Natura 2000 kozy *Cobitis taenia*, która jest w tym obszarze przedmiotów ochrony, należy zagwarantować temu gatunkowi lokalne możliwości migracyjne przez zachowanie ciągłości cieków. Według kryteriów przyjętych do celów Państwowego Monitoringu Środowiska, dla kozy należałoby osiągnąć ciągłość cieków na lokalnych odcinkach nie krótszych niż 10 km, przy wykluczeniu jakichkolwiek przegród poprzecznych, które koza źle toleruje nawet gdyby były zaopatrzone w przepławki. W konsekwencji, w Warunkach należałoby ustalić wymóg, że ciek w obszarze Natura 2000 Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry PLH080002, wliczając także odcinki cieków wpływające do tego obszaru, nie mogą być dzielone przegradami poprzecznymi, nawet zaopatrzonymi w przepławki, na odcinki krótsze niż 10 km.
6. Mimo iż przedmiotowy odcinek Obry nie został ujęty w opracowaniu OCENA POTRZEB I PRIORYTETÓW UDROŻNIENIA CIĄGŁOŚCI MORFOLOGICZNEJ RZEK W KONTEKŚCIE OSIĄGNIĘCIA DOBREGO STANU I POTENCJAŁU CZĘŚCI WÓD W POLSCE (Błachuta red. 2010), wnosimy o zweryfikowanie – na podstawie danych lokalnych – czy nie istnieją jednak wymogi ‘ciągłościowe’ będące warunkiem osiągnięcia dobrego stanu ichtiofauny. Mogą one dotyczyć np. lokalnych migracji ryb do tarlisk w dopływach lub jeziorach. Dane na ten temat można znaleźć zapewne w operatach rybackich lub u rybackich użytkowników wód. W razie identyfikacji takich potrzeb, w Warunkach należałoby ustalić odpowiednie ograniczenia dla zabudowy poprzecznej rzek i dla korzystania z wód wykorzystującego taką zabudowę, wykraczające ponad wymogi dla kozy, o których mowa w pkt 5.
7. Uregulowania Warunkami wymaga w przedmiotowej zlewni korzystanie z wód do nawodnień rolniczych. Dotyczy to zarówno wód powierzchniowych, jak i podziemnych. W naszej wstępnej ocenie korzystanie to jest obecnie nadmierne i skutkuje lokalnym przesuszaniem ekosystemów od wody zależnych.

² Opisana wyżej sytuacja ekologiczna powinna – oprócz ujęcia odpowiednich działań w Warunkach – skłaniać do uznania wód Obry za ‘zagrożone eutrofizacją’ (na podstawie zachodzących procesów i ekologicznych objawów eutrofizacji; niezależnie od stężeń azotu – w trybie art. 47 ust 3 pkt 2 ustawy Prawo Wodne), zidentyfikowania obszarów, z których te zanieczyszczenia rolnicze pochodzą, wyznaczenia ich jako OSN i przyjęcia odpowiedniego programu środków.

8. Uregulowania Warunkami wymaga w przedmiotowej zlewni korzystanie z wód do hodowli ryb (stawy rybne). Mimo w zasadzie zwrotnego charakteru poboru wód na stawy, takie korzystanie z wód jest znacznym obciążeniem dla czystości wody. Warunki powinny ustalać, że takie korzystanie z wód wymaga dodatkowego podczyszczania wód odprowadzanych, np. za pomocą tworzonych w tym celu zbiorników, rozlewisk lub innych mokradeł, umożliwiających ograniczenie dopływu związków eutrofizujących do cieków (por. także normy dla parku krajobrazowego).

z poważaniem

do wiadomości

- RDOŚ w Gorzowie Wlkp.
- RDOŚ w Poznaniu
- Pszczewski Park Krajobrazowy